

Crtica iz ratovanja na Krajini: napad zapovjednika Bihaća Franza Hornera na Ostrožac 31. svibnja 1585. godine

Autor objavljuje kritički prijepis i prijevod važnog dokumenta vezanog uz bitke na prostoru između Ostrošca i Bihaća u 16. stoljeću. Prijepisu i prijevodu prethodi kraća uvodna studija koja objašnjava kako je dokument nastao, ali i širi kontekst u kojem se odvijaju događaji opisani u dokumentu. Osim što približava vojnokrajisku građu na njemačkom jeziku čitaocima koji ne vladaju njemačkim jezikom i pismom 16. stoljeća, objavljeni dokument donosi neke nove spoznaje o načinu vođenja rata na Vojnoj krajini, ali i uvide u osobna iskustva sudionika suočenih s ratnim razaranjima.

Ključne riječi: Vojna krajina, Bihać, Ostrožac, Franz Horner

Počeci Osmanskoga Carstva vezani su za područje oko današnjega turskog grada Eskişehir. Prema kazivanju osmanskih kroničara tamo je u prvoj polovici 13. stoljeća, neposredno na granici s Bizantskim Carstvom, vođa jednog turkmenskog nomadskog plemena koji se zvao Ertuğrul nakog bijega pred Mongolima dobio teritorij od seldžučkog sultana Alaudina Keykubada I. (1220–1237). Nedugo nakog toga uslijedio je raspad Anatolijskog Seldžučkog Carstva pa je Ertuğrulov sin Osman (1281?–1326) i uistinu postao neovisan vladar na tom relativno malom području.¹ Kronologija kasnijih osmanskih osvajanja i brzog teritorijalnog širenja dobro je poznata. Turcima je već 1354. godine osvajanjem Gelibolua (Galipolje) pošlo za rukom da na europskom tlu naprave uporište za nove vojne akcije, a 1453. godine osvojili su i bizantsku prijestolnicu Konstantinopol.² Austrijski osmanist Paul Wittek je 1930-ih godina postavio tezu da je vjerski zanos bio ona pokretačka snaga koja je osmanskim Turcima omogućila da u

1 Josef Matuz, *Das Osmanische Reich*, Darmstadt, 1985, 28.

2 Kronologiju osmanskih osvajanja vidjeti u Matuz, n. dj., 288ff.

relativno kratkom vremenu izgrade snažno carstvo.³ On je u činjenici da su osmanski Turci na samom početku živjeli na granici i stajali u neposrednom dodiru s kršćanskim Bizantom vidio izvorište za njihov vjerski zanos koji ih je poticao na borbu za širenje muslimanske vlasti i islamske vjere. Iako je Wittekova teza postala predmetom intenzivne znanstvene rasprave koja i danas traje,⁴ ne može postojati dvojba o tom da su granična područja, *uç* ili *serhat* kako su ih Turci zvali, imala posebno mjesto u osmanskome mentalnom sklopu, a do kraja 16. stoljeća i u političkom ustroju Osmanskoga Carstva.⁵

Turski historičar Halil İnalcık ustanovio je kako su Osmanlije zapravo davali prednost postepenom osvajanju novih zemalja i njihovom dovođenju pod osmansku vlast.⁶ One su isprva bile slabljene osmanskim upadima i sijanjem nejedinstva u redovima njihovih elita i tako dovođene u ovisan položaj, a na koncu bi, ukoliko je to odnos snaga nalagao, uslijedila i izravna uspostava osmanske vlasti. Takva je osvajačka politika bila moguća uz održavanje stalnog pritiska nad protivnikom, a njeni glavni nositelji bili su osmanski granični begovi. Rane osmanske kronike govore kako je Osmanu pošlo za rukom da jednog lokalnog feudalca koji se zvao Mihal pridobije na svoju stranu. Ovaj Mihal postat će rodonačelnikom obitelji Mihaloğulları koja je Osmanskome Carstvu davala glasovite granične begove.⁷ Od prvih osmanskih sultana granični begovi dobivali su široke ovlasti koje su im između ostaloga omogućavale i poduzimanje vlastitih akcija protiv susjednih zemalja. Osim toga, oni su na područjima pod njihovom nadležnošću bili uvelike odgovorni za funkcioniranje vojne i upravne vlasti. Halil İnalcık navodi kako su osmanski granični begovi igrali značajnu ulogu u osman-

3 Paul Wittek, *The Rise of the Ottoman Empire*, London, 1938.

4 O tome v. Linda T. Darling, Contested Territory: Ottoman Holy War in Comparative Context, u: *Studia Islamica* 91 (2000), 133-139 i poglavlje "Wittek Revisited: His Utilization of Ahmedi's İskendernâme" u Heath W. Lowry, *The Nature of Early Ottoman State*, Albany, 2003, 15ff.

5 O osmanskim graničnim područjima vidi, Alan W. Fisher, *A Precarious Balance: Conflict, Trade, and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier*, Istanbul, 1991; Géza Dávid – Pál Fodor (eds.), *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe: the Military Confines in the Era of Ottoman Conquest*, Leiden etc., 2000; Kemal H. Karpat, Robert W. Zens (eds.), *Ottoman Borderlands: Issues, Personalities, and Political Changes*, Wisconsin, 2003; Andrew C. S. Peacock (ed.), *The Frontiers of the Ottoman World*, Oxford etc., 2009; O osobenostima osmanskog pogrančja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini v. Nenad Močanin, Hrvati pod vlašću osmanskoga Carstva do razdoblja reformi u Bosni i Hercegovini (1463.-1831.), u: isti – Željko Holjevac, *Hrvatsko-slavonska Vojna krajina i Hrvati pod vlašću Osmanskoga Carstva u ranome novom vijeku*, Zagreb, 2007, 108-171.

6 Halil İnalcık, The Ottoman Methods of Conquest, u: *Studia Islamica* 2 (1954), 103-129.

7 O njemu i obitelji Mihaloğulları v. Olga Zirojević, Smederevski sandžakbeg Ali-beg Mihaloglu, u: *Zbornik za istoriju Matice srpske* 3 (1971), 9-27; Orlin Sabev, The Legend of Köse Mihal: Additional Notes, u: *Turcica* 34 (2002), 241-252; Mariya Kiprovska, The Mihaloğlu Family: Gazi Warriors and Patrons of Dervish Hospices, u: *Osmanlı Araştırmaları* 32 (2008), 193-222. Osim njih slavu tijekom osmanlijskih osvajanja dostigle su i obitelji Evrenosoğulları (v. Irene Mélikoff, Ewrenos oghulları (s.v.), u: *Encyclopaedia of Islam*, 2nd Edition, vol. 2, Leiden, 1965, 720; Heath W. Lowry, *Fourteenth Century Ottoman Realities: in the Search of Hâcı-Gâzi Evrenos*, Istanbul, 2012), Malkoçoğulları (v. Franz Babinger, Beiträge zur Geschichte der Malqoç-Oghlu's, u: *Annali del R. Istituto Superiore Orientale di Napoli*, Nuova seria 1 (1940), 117-135) i Turhanoğulları (v. Franz Babinger, Turakhân Beg (s. v.), u: *Encyclopaedia of Islam*, 2nd, vol. 10, Leiden, 2000, 670-672.).

skom vojno-upravnom aparatu do osvajanja Carigrada, a da su kasnije reforme sultana Mehmeda II (1453-1481) provođene radi jačanja centralne vlasti dovele do presudnog slabljenja njihove moći.⁸ Međutim, treba imati na umu da je onaj dio ovlasti na kojima je počivala njihova stvarna moć i ugled, mogućnost da se čak i tijekom važećeg mira poduzimaju samostalne osvajačke akcije, ostala nedirnuta pa prema tome oni i dalje ostaju bitan faktor u osmanskoj politici. Pripadnici gore navedenih obitelji graničnih begova su nakon osvajanja Carigrada uvelike sišli s historijske scene, ali će politiku stalnog pritiska na protivnika provoditi i tijekom 16. stoljeća drugi osmanski velikodostojnici i obitelji čiji su pripadnici živjeli i djelovali u osmanskom pograničju. Kao izrazit primjer za to može poslužiti glasovita obitelj Sokolovića koja je tijekom druge polovice 16. stoljeća igrala iznimno važnu ulogu kako u vođenju politike naspram Habsburgovaca i Mletačke Republike tako i u stalnom pomjeranju osmanske granice na njihovu štetu. Koristeći potporu na Visokoj Porti koju su imali u svome rođaku velikom veziru Mehmed-paši (1566-1579)⁹, Mustafa-paša¹⁰ i Ferhad-paša Sokolović¹¹ su potpuno neometano mogli izvoditi akcije koje su nerijetko rezultirale i zauzećem tvrđava u Dalmaciji, Hrvatskoj i Ugarskoj.¹² Na srednjoeuropskom dijelu osmanskog pograničja tek će sklapanjem mirovnog ugovora na ušću rijeke Žitve između Habsburgovaca i Osmanlija 1606. godine doći do stvarne propasti moći, utjecaja i ugleda graničnih begova.¹³ Poznatom kroničaru Ibrahimu iz Pečuha (Pečevi), koji je i sâm bio ushićen djelima osmanskih junaka u pograničju, također nije promakla ova činjenica. Ističući djela i junaštvo Ferhad-paše Sokolovića on zapaža da su za razliku od ranijih vremena sada u

-
- 8 Halil İnalçık, *The Ottoman State: Economy and Society, 1300–1600*, U: isti – Donald Quataert (eds.), *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300–1914.*, 13–14.
- 9 O Mehmed-paši Sokoloviću v. G. Veinstein, Soğollu Mehmed Paşa, u: *Encyclopaedia of Islam*, 2nd Edition, vol. 9, Leiden, 1997, 706-11.
- 10 Mustafa-paša Sokolović bio je od 1566. pa do 1578. godine beglerbeg Budimskog ejaleta. U svojstvu bosanskog sandžakbega on je 1565. godine osvojio Krupu na Uni. O njegovom životu i karijeri v. Gévay Antal, *A' budai pasák*, Beccs, 1841, 11; Alexander v. Takáts, Vezir Szokolli Musztafa Pascha (Der große Musztafa), u: *Ungarische Rundschau für historische und soziale Wissenschaften 4 (1915)*, 788-813; Gyula Káldy-Nagy, *Budin Beylerbeyi Mustafa Paşa (1566-1578)*, u: *Bellesten 54 (1990)*, 649-663; Yasemin Altaylı, Macarca Mektuplarıyla Budin Beylerbeyi Sokollu Mustafa Paşa (1566-1578), u: *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 49/ 2 (2009)* 157-171.
- 11 O Ferhad-paši Sokoloviću v. Elma Korić, Ferhad-paša Sokolović, neobjavljena doktorska disertacija, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2012.
- 12 Ferhad-paša je područje oko Vrane i Zemunika osvojio tijekom Kiparskog rata (v. Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk, 2. izdanje, Sarajevo, 1982, 212; Korić, n. djelo, 53-90*). Njegove osvajačke akcije u Pounju odnosno na Hrvatskoj krajini uslijedile su u vrijeme kada nije bilo rata između Osmanlija i Habsburgovaca, up. Korić, n. dj., 117.
- 13 Članak 6 mirovnog ugovora izričito zabranjuje napade i zauzimanje tvrđava za vrijeme važećeg mira, Ernst D. Petritsch, Grenz- und Raumkonzeptionen in den Friedensverträgen von Zsitvatorok und Karlowitz, u: Norbert Spannenberger – Szabolcs Varga (Hrsg.), *Ein Raum im Wandel. Die osmanisch-habsburgische Grenzregion vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, Stuttgart, 2014, 45.

njegovo vrijeme (Pečevija je umro najvjerojatnije 1649. godine) granični begovi izgubili poštovanje i uvažavanje među muslimanskim stanovništvom.¹⁴

U središtu ovog rada stoji jedan izvještaj koji je zapovjednik Bihaća Franz Horner uputio 3. lipnja 1585. godine Hansu von Auerspergu, zamjeniku glavnog zapovjednika Hrvatske krajine.¹⁵ U izvještaju je detaljno opisan napad koji je on sa svojim vojnicima izvršio na Ostrožac 31. svibnja 1585. godine. U vojnom pogledu radi se o jednoj epizodi u osmansko-habsburškoj, ili svedeno na lokalnu razinu, bosansko-hrvatskoj borbi za Bihać. Bihaćko područje je još bitkom na Krbavskom polju 1493. godine osjetilo svu silinu osmanskog udara. Osmanskim osvajanjima u Dalmaciji, Hrvatskoj i zapadnoj Bosni tijekom 16. stoljeća Bihać i područje oko njega će dolaziti u sve teži položaj. Zauzimanjem Kostajnice 1556. i Krupe 1565. godine Osmanlije će napraviti prvi odsudan korak k zauzimanju Bihaća. Drugi će korak uslijediti 1570-ih godina akcijama koje je poduzeo tadašnji bosanski sandžakbeg Ferhad-beg Sokolović, najglasovitiji osmanski krajišnik na bosanskome pograničju u drugoj polovici 16. stoljeća. Godine 1575. zauzeta je Bijela Stijena, a 1577. Ferhad-begu je pošlo za rukom osvojiti niz utvrda u Pounju kao sto su Ostrožac, Podzvizd, Kladuša, Šturlić i Pećigrad. Početkom 1578. (13. siječnja) zauzeto je i Gvozdansko na Baniji.¹⁶ Protuosmanska akcija koju je na proljeće 1578. poduzeo novoimenovani zapovjednik Hrvatske krajine Johann Fernberger von Auer, kao i vojni pohod u kolovozu iste godine pod vodstvom Georga Khevenhüllera polučili su samo privremen uspjeh. Nakon što su Osmanlijama uspjeli preoteti važna utvrđena mjesta kao što su Izačić, Cazin, Drežnik i Ostrožac ponovnim osmanskim napadom u listopadu ona su, izuzev Izačića, opet bila izgubljena.¹⁷ I narednih godina, sve do svog prvog odlaska s položaja bosanskog beglerbega 1584. godine, Ferhad-paša je naseljavajući nove Vlahe na područja oko Bihaća te dodatnim utvrđivanjem već osvojenih mjesta nastojao stvoriti što bolje preduvjete za konačno osvajanje Bihaća.¹⁸ Ta stalna borba će potrajati i nakon njegovog odlaska na dužnost beglerbega Kefe 1584. godine. U okviru te borbe dogodio se i ovaj napad Biščana na Ostrožac krajem svibnja 1585. godine. Tada je zapovjednik Bihaća Franz Horner, zasigurno od uhoda, saznao da je većina osmanskih vojnika otišla u Banju Luku radi preuzimanja svojih plaća i tu je prilikom iskoristio za napad na Ostrožac.¹⁹ Iz

14 Dino Mujadžević, Ibrahim Pečevija (1574.-1649.) – osmanski povjesničar Hrvatske i Bosne i Hercegovine podrijetlom iz Pečuha, u: *Scrinia slavonica* 9 (2009), 389.

15 Glavni zapovjednik Hrvatske krajine u ovo vrijeme bio je Jobst Joseph von Thurn. Sâm Hans von Auersperg bio je od 1576. do 1578. godine glavni zapovjednik Hrvatske krajine, vidi Nataša Štefanec, *Država ili ne. Ustroj Vojne krajine 1578. godine i hrvatsko-slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici*, Zagreb, 2011, 201-202.

16 Korić, n. dj. 117

17 O tome v. Radoslav Lopašić, Bihać i Bihaćka krajina, 21-27. Franz Otto Roth, Whihitsch und Weitschawar. Zum Verantwortungsbewusstsein der adeligen Landstände Innerösterreichs in Gessinnung und Tat im türkischen "Friedensjahr" 1578 (I. Teil), u: *Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark* 60 (1969), 232-265.

18 Korić, n. dj., 121.

19 Osmanskim vojnicima plaće su isplaćivane tri puta godišnje, po jedanputa za svaki kvartal unazad, o tome v. Ludvig Fekete, *Die Siyâqat-Schrift in der türkischen Finanzverwaltung*, I, Budapest, 1955, 94.

njegovog izvješća vidi se da je odmah nakon Ostrošca želio napasti i Stijenu, ali su ga noć i loše vrijeme onemogućili u tome. Iako se u već objavljenoj povijesnoj građi mogu naći opisi ovakvih epizoda o ratovanju u pograničnom području, ovo izvješće doima se tako upečatljivo i zavređuje da u cijelosti bude prevedeno s njemačkog jezika. Iz njega se vidi kako je jedan broj ljudi koji su se branili u Ostrošcu radije izabrao smrt u ognju nego da dospiju u zarobljeništvo, odnosno ropstvo. Izvještaj se nalazi u zbirci Türkei I (Turcica) u Haus-, Hof- und Staatsarchiv u Beču, u svežnju br. 2, na stranama 126r-129r.

Transkripcija teksta na njemačkom jeziku

/fol.126r/ Wolgeborner H[oheit] und H[err] Herr von Auersperg obrister ampts verweser günstiger Herr.

Nachdem ich dem Herrn vor wenig Tagen under zwaymallen hochbittlich zugeschriben mir bey verhander gueter gelegenhait ain 200 man zu Hilff herein zuschiken, das ich Ir Fürstlic[h]en D[urc]h[lauc]t getrewen Dhiener, Waß khriegsmanisch ausrichten khundte, dan ich weill die Türckhen als Khrupper, Ostroschizer Stenner und Zasiner die maisten nach Wegnaluckha zu irer bezhalung erfordert worden also gewißlichen derselben hülff vom Herrn gehofft, weil solche hülff aber bis dato noch nit verhanden, hab also in namen Gottes den 30 May 4 persohnen auf die abschaw abgefertigt und denselben abendt ich in der nacht 226 Persohnen zu roß und fueß hinach gezogen war tags drey wussien zwo zu fueß zu negst vorm Schloß Ostroschitz und die drite zu roß bey 54 pferdt ain dopplhageckhen schuß darvor versteckt, vermaint wan sy das thor eroffnen inen dasselbig abzulauffen, Als wir aber ungeverlich bis auf zehne in den wussien verhardt, haben die Kherls die Porten nicht aufmachen wollen, aus forcht und ursachen, das die maisten Türckhen nit anhaimbs Da laß ich zwo fueß wussien ausbrechen, die muschkheten und tetsche schützen starkhs under die Mawer und thurn lauffen und dermassen auf den hohen vestten thurn und in alle fenster dergleichen allenhalben auf ihre wehren schiessen, dazwischen /fol.126v/ die 4 teutschen zimerleut, das grosse thor hinein werths sich aufhawen und darauf mit etlichen teutschen und crabatischen fueßkhnechten hinein gestirmt auch auf alle fenster shiessen lassen, das die türckhen gar zu khainem schuß mit den stuckhen geschwigen zu anderer gegenwhar gelassen worden sein und da cih das schloß mit meinen wenig etdlichen bruedern bis an den thurn gar eingonomben, hab die feindt vermant, ob sy ir leben auch ir weib und khindt hab und guet erhalten und den vessten thurn aufgeben wollen, so walt ich inen ir leben fristen, daß sy aber mit stain und fewer werfen sich hefftig zur gegenwohr gestollt und grosse hofnung gehabt, sich vor der handvol Wichitscherischen in dem wehrlichen vessten thurn wol zu erhalten und zu erwahren. Demnach hab ich das schloß zu erst plindern und darnach mit ainem ernstlichen sturmb angehalten, daß schloß allenthalben mit fewer wurf kholben angezündt und mich mit dem khriegsvolckh dahin bearbeitet, das wir das fewer auch in den turn gebracht, darauß ain schrecklichs fewer entstanden, das der thurn auswendig und

instendig in lauter flamen gestanden, da sein die Türckhen oben auf herumb sambt weib und khindern mit gehen himel gereckten henden in der flemen geloffen, etliche sich vom thurn in die 18 oder 20 claffter hoch herab gelassen, davon ich drey lebendig doch schendlich zerfallen, bey leben und zungen halben erhalten, etliche sich zuvor gekhist, umbgefangen und ins /fol.127r/ fewer gestürzt, etliche haben ire khinder zuvor ins fewer heraußgeworfen und selbst hinnach ins fewer gesprungen, Also ist Got lob ganz Ostroschiz erobert und sambt 28 verhauffte Türckhen etlich wib und khinder, auch ir hab und besstes guet, da sein sy geflehet, verbrenndt und ganz und gar in aschen gelegt worden, auch der vesste thurn sambt den stügckhlein und Toppelhagcken in grundt verprendt, haben von zehen uhr vor mittag biß auf 2 nach mitag gestürmbt und nich darvon gezogen biß alles zu aschen worden. Daß hat der allmechtig Got mit seinen heiligen engeln gethan und unns bewart also, daß in dem ernstlichen thuen, mir khain ainicher mensch todt bliben, sonder nicht mehr alß 7 persohnen, zwo etwas wenig geschossen und die andern fünff mit stain beschedigt worden, aber nichts zum todt, sondern also durchs fleisch geschossen, das inen nichts schedliches werden in wenig tagen all wider hail mit Gottes hülff, die Türgckhen haben sich, weil die hohen stiegen vom thurn herausen abgeproven, wir zu inen und sy zu unns nimber gekhündt in der verzweiffung und flamen bis in den letzten athem gewaltig gewehrt, Also sein die sehr verbrennten plosse manern, oft von unns gelassen worden, Diweil ich nun ain solche ehrliche gewisse gelegenheit das die maisten Türckhen nach Weynaluckha gezogen, mir auch vor frembden Türckhen nichts zu besorgen gehabt, hab ich im umb des vatterlandts auch umb der schuldigen pflicht willen, darmit ich gegen meinem genedigisten Herrn verbunden, Widerumben am andern abendt, den ersten Juny, mit 300 man aufgemacht, vermaint /fol.127v/ dieselbig nacht auf Stenna zu gelangen und dasselbig hauß, alß am Montag frue, auch in die aschen zu legen, So ist aber dieselbig nacht ain groß regenwedter uber mich khomben, daß ich nahendt beim Ostroschiz stilligen müessen und nimmer getrawt dieselbig nacht mit den nassen brüedern Stenna zu erraichen, Derhalben ich anderst zu rath worden und nicht umb sonst auszogen bin hab flueckhß vier rendter umb mitternacht zuruckh nach Wichitsch geschickt und mir sambt den tag 6 lagl pulfer auch schanz und perckhzeug heraus bringen lassen, auf Ostroschiz gezogen, baldt das halb khriegsvolckh ins waldt das ander auf die arbeit verordnet und vom morgen biß in die vesper zeit in den wehrlichen mechtigen starckhen 15 schuech dickhen thurn, zway lecher zum zerspringen mit grosser mühe und arbit khaumb eingebrochen, darzwischen aber hab ich mit 100 persohnen die andern trefflich dickhen schloß und zwinger mawrn zum thail auf den poden mit grossen paumben umbgestossen zum thail mit khrampen auf das nidrist so wir khündt haben, abgebrochen und hernach in den thurn so ich schier der mechtigen dickhe und starckhe halber daran gezweifelt von Wihitsch 6 lagl und 4 thonen pulfer, die in thurn zu Ostroschiz vermawerter gefunden, in die zway locher gesteckt, die wol verschanzt und wider zuegemacht und auf den abendt durch ain laufendts fewer den anzündten lassen und den uberaus starckhen thurn und andern dickhen mawern ainen erbarmlichen /fol.128r/ stainhauffen gemacht, daß also zu ewigen zeiten khain mensch

mehr darinen wirdt wohnen khonnen, noch vil weniger wider erbauth werden, Also hab ich in einem ganzen tag unverschaut des Heiligen Sontags fürwar ain schware gefährliche grosse arbeit verricht und vil staubs und schwaiß mit den khriegsleuthen eingenommen, zwar aber habe ich den thurn darzue ich agne laitern machen müessen darin sehr hoch hinauf steigen haben lassen, besichtiget und darinnen ain annzall toppelhagckhen doch die schafft darvon verbrenndt, vil eysen, plech und ander zeug auch ainen grossen morser gefunden, die zway falckhnet aber, die auf dem thurn gestanden sein und mit den poden verfallen und hernach im zersprungen ganz verschüdt worden, Weil der thurn so dickh und darin tieffe fenster gewest, haben wir in allen fenstern zu 2 und drey Türggckhen verprenter auch herunden in thurn ain zimbluchs heuffel verprenter Türgkhen gefunden. Wir haben mehr verprenter corper gefunden als uns die gefangnen angezeigt, die maisten verprenten chorper hab ich aus dem schloß hinaus schlaiffen und auf die strassen legen lassen, zu ainem schreckhen wer zu sehen dort hinkhombt, Der Aga selbst ist zu Weynaluckha aber seinen brueder Ramadan hat er alda gelassen darin sein auch zwey burggraffen gewesen, der Mahmeth Zschehaya, des Vellagia Sohn, sambt ainem jungen bruedern Ibrahim genandt der desdar gewest, mer ain ander Zschehaya Ossman, der auch zu gleich oder über das halbe schloß zu gebüeten gehabt, ist auch mit seiner frawen, ainer schonen tochter und drey klainen khindern oder sonen sambt den andern soldaten allen, deren warlich ohn wib und khindt über 30 gewest, als guete Türckhen sambt dem schloß verbrenndt worden und haben also die armen Türckhen warlich ain erbarlich endt genommen. Es ist alles volckh zu Wichitsch mechtig fro und frolich, das dieser nahender nachtper aus dem vessten loch, darvor die Wichitscher bißher vor der pruggen gewesen, vertilgt worden, sein mir alle weiber und khinder zum haimzug entgegen mit hauffen geloffen und mich mit aufgeregten henden mit Got danckhen und freidem empfangen, sein auch in die 50 pueben oder khinder biß auf Wrekhovitz nach Kherschen und erdper herauß gezogen, so sicher vermainen sy zu sein, will ich an Ostroschiz gebrochen, daß ich dieselben durch ain drey reutter hab müessen uber den Slovin und Una treiben lassen, verhof zu Gott die Wichitscher werden zu velder mit pesserer sicherhait pawen und zu narung sicher zu hauß bringen mügen, Verhof auch Stenna soll baldt gleichen lohn empfolen, Derhalben bit ich den Herrn ganz gen[edigist] und umb des lieben vaterlandts willen, Weil die feindt noch nicht zu hauß khomben und wir des glücks, das uns Gott zaigt und gundt, nicht verschlaffen, so woll mir aber der Herr noch diese wochen, so anderst müglich 100 reutter hussarn und 50 haramia oder teutsche schützen, wo nit nuhr hundert gueter fueßkhnecht hereinschikhen, so wolt ich mit des hilf Gottes Zassin dem Herrn uberantworten und ainen sicheren /fol.129r/ weg machen, Yezt ist zeit und gelegenhait, das in 50 jarn nit gewesen ist, der herr underlaß nicht umb des vatterlandts willen, sonst hernach ist khain solch gelegenhait mehr verhandten, das man die Una widerumb sicher machen khündt, Gott der Allm[ächtige] verleyhe dem Herrn und der obrighait glückh und gueten rath und waß man thun will, daß thue man ganz fürderlich. Gott mit uns. Datum in Eill den 3. Juny [15]85. Franz Horner, hauptman zu Wigitsch.

Prijevod teksta na hrvatski jezik

Visoko poštovana Visosti i milostivi gospodine Auersperg, vršitelju zapovjedničke dužnosti!

Nakon što sam prije nekoliko dana dva puta Vama pisao i zamolio da mi se pogodnom prilikom pošalje pojačanje od 200 ljudi – da bih kao vjerni sluga Njegove Prosvijetljene Kneževske Visosti²⁰ mogao što na bojnopolju poduzeti – bio sam se uznadao pomoći budući da su krupski, ostroški, stijenski i cazinski Turci pozvani u Banju Luku radi isplate njihovih plaća. Ja sam očekivao pojačanje od Vas, ali kako ono nije stiglo dosada, ja sam u Božje ime 30. svibnja poslao četiri čovjeka u izviđanje i istu večer tijekom noći dao se u pokret s 226 ljudi, što konjanika što pješaka. Idući dan postavio sam tri zasjede, dvije s pješacima ispred ostrožačke tvrđave, a treću s 54 konjanika na otprilike jedan puščani hitac udaljenosti računajući da će oni otvarati vrata i izlaziti iz tvrđave. Do otprilike deset sati ostali smo u zasjedi, a kako oni nisu otvarali vrata iz straha jer je većina Turaka bila odsutna, onda sam zapovjedio da pješaci izađu. Mušketiri i njemački strijelci potrčali su do tvrđavskih zidova i otvorili vatru na kamenu kulu i na njene prozore. U međuvremenu su četiri njemačka majstora probila tvrđavska velika vrata i s nekoliko njemačkih i hrvatskih pješaka ušla u tvrđavu i otvorila vatru prema svim prozorima tako da Turci nisu stigli otvoriti vatru iz topova niti se braniti na drugi način. Budući da sam s nekoliko moje “braće” uspio zauzeti cijelu utvrdu osim kamene kule, obavijestio sam neprijatelja da ću ih poštedjeti sa ženama, djecom i njihovom imovinom ukoliko se predaju. Oni su se međutim otpočeli žestoko opirati i bacati kamenje i vatru u nadi da će se od napada malobrojnih Biščana obraniti u kamenoj kuli. Nakon toga sam utvrdu prvo opljačkao, zatim popalio, a zatim sam s vojnicima ubacio vatru i u kamenu kulu pa je nastao jedan strahovit požar. Cijela kula gorjela je izvana i iznutra. Turci su iz kule trčali sa ženama i djecom uzdignutih ruku kroz vatru, neki od njih skakali su s visine od 18 do 20 hvati.²¹ Troje od njih je ostalo živo, ali teško povrijeđeno, neki od njih su se prvo izljubili zatim zagrili i tako zagrljeni skakali u vatru, neki su opet najprije svoju djecu bacali u vatru, a zatim i sami u vatru skakali. Dakle cijeli Ostrožac je, Bogu hvala, osvojen, zarobljeno je 28 Turaka i nekoliko žena i djece. Također njihova najvrednija imovina za koju su se bili tako založili izgorjela je i pretvorena je u pepeo, a isto tako izgorjela je do temelja i kamena kula s topovima i puškama. Mi smo od deset sati ujutro pa sve do dva sata poslijepodne napadali i nismo otišli dok sve nije do kraja izgorjelo. Svemogući Bog s Njegovim svetim anđelima je učinio i nas sačuvao da mi u tako važnom poduhvatu niti jedan čovjek nije stradao. Od sedmorice

20 Misli se na nadvojvodu Karla koji je 1. siječnja 1578. godine postao vrhovni zapovjednik Hrvatske i Slavonske krajine, vidi Štefanec, n. dj., 190f.

21 Ovdje se najvjerojatnije radi o tzv. “bečkom hvatu” (Wiener Klaffer) čija je duljina iznosila 1,896m, v. Karl Rumler, *Uebersicht der Masse, Gewichte und Währungen der vorzüglichsten Staaten und Handelsplätze von Europa, Asien, Afrika mit besonderer Berücksichtigung Oesterreichs und Russlands*, Wien, 1849, 13.

Ljudi dvojica su ranjena puščanom vatrom, a petorica povrijeđena kamenjem, ali nitko nije ozbiljno ranjen, nego samo prostrijeljen, za nekoliko dana sve će to uz Božju pomoć biti u redu i zdravo. Budući da su se velike stepenice uz kulu urušile, Turci nisu mogli sići dolje niti smo se mi mogli popeti gore do njih. U očajanju i plamenu borili su se do zadnjeg daha, a mi smo one koji su bili teško opečeni prosto ostavili iza nas. Tako mi se ukazala pogodna prilika kada su Turci otišli u Banju Luku i kako se nisam morao bojati od drugih Turaka koji bi mogli doći ja sam iz dužnosti prema domovini i odanosti mome gospodaru navečer prvog lipnja s 300 ljudi krenuo namjeravajući da istu noć dođem do Stijene i da je u ponedjeljak rano srušim, ali je istu noć pala tako jaka kiša da sam morao ostati u blizini Ostrošca i nisam se usudio da se s prokislom „braćom” zaputim ka Stijeni. Zbog toga sam se predomislio i da moj poduhvat ne bude uzalud ja sam oko ponoći poslao četvoricu rendtera²² u Bihać da mi donesu 6 buradi baruta i alat za kopanje i otišao na Ostrožac. Polovicu mojih ljudi poslao sam u šumu, a drugoj polovici zapovijedio da radi. Od jutra pa do večeri uz veliki trud i rad u jakoj i 15 stopa debeloj kuli napravljene su dvije rupe. U međuvremenu sam sa stotinu ljudi jedno drugo utvrđenje i vanjske zidove (*zwinger mawrn*) *drvećem i krampama razrušio onoliko koliko sam mogao.*²³ Zatim smo u dvije iskopane rupe u kuli, koju sam držao jako tvrdom, stavili 6 buradi baruta iz Bihaća i još 4 tone baruta koje smo našli zazidane u Ostrošcu, dobro smo to zatrpali i navečer fitiljom zapalili. Od te kule i zidova načinili smo jednu hrpu kamenja tako da tu više nikada nitko neće moći stanovati niti će to moći biti iznova sazidano. Tako sam ja u jednom danu, ne obazirući sa na to što je sveta nedjelja, obavio velik i težak posao i nakupio puno znoja i prašine s vojnicima. Dao sam da se naprave velike ljestve, da se mogu popeti u kulu i tamo sam našao izvjestan broj pušaka od kojih je najveći broj izgorio, puno gvožđa, metalnih ploča i drugih stvari. Isto tako našli smo jedan veliki bacač i dva manja topa, koji su bili na kuli a zatim kroz pod propali, raspali se i bili zatrpali. Budući da je kula bila tako debela i imala duboke prozore, mi smo u svakom prozoru našli po dva ili tri izgorjela Turčina. Mi smo našli više tijela nego što su nama zarobljenici kazali, većinu tijela dao sam izvaditi i na put položiti tako da se uplaše oni koji budu tamo došli. Aga je osobno u Banjoj Luci ali je svojeg brata Ramadana ostavio. Isto tako ostala su dvojica zapovjednika, Mehmed ćehaja, sin Veliagin, sa svojim mlađim bratom Ibrahimom, i Osman ćehaja koji je zapovijedao jednom polovicom utvrde, sa svojom ženom, jednom lijepom kćerkom i tri malodobna sina. Zajedno s drugim vojnicima bilo ih je više od 30, ne računajući žene i djecu, i oni su kao hrabri Turci izgorjeli zajedno s utvrdom. Dakle, jadni Turci uistinu su doživjeli bijedan završetak. Svi ljudi u Bihaću, koji su ranije uvijek bdjeli ispred tvrđavskog mosta, jako su veseli i radosni što je ovaj bliski susjed uništen. Sve žene i djeca su izišli pred mene kada sam se vraćao i dočekali me mašući rukama i zahvaljujući

22 Nisam uspio utvrditi što bi točno značila riječ *rendter*.

23 Nije moguće sasvim određeno kazati na koje utvrđenje ovdje Horner misli. Mislim da se najvjerojatnije radi o nekom fortifikacijskom objektu izvan zidova ostrožačke tvrđave i koje je služilo njenoj dodatnoj obrani.

Bogu. Oko 50 djece je otišlo sve do Brekovice u potrazi za jagodama i trešnjama, oni su se tako sigurno osjećali jer sam ja krenuo na Ostrožac pa sam ja njih morao s tri konjanika preko Slunja i Une otjerati. Uzdám se u Boga da će Biščani moći obrađivati svoja polja u boljoj sigurnosti i donositi opskrbu svojim kućama. Nadám se da će i Stijena ubrzo dočekati istu sudbinu i zato ja molim gospodina da mi zarad naše domovine – budući da mi sreću koju nam je Bog ukazao nismo prespavali – još ove sedmice pošalje ne samo 100 pješaka nego i 100 husara i 50 haramija ili njemačkih strijelaca, pa ja želim gospodaru i Cazin osvojiti i tako stvoriti jedan siguran put. Sada je prilika koja se neće ukazati ni za 50 godina. Gospodine, ne propusti ovo u ime domovine, inače više neće biti prilike da Unu osiguramo. Neka Bog Svemogući podari gospodinu i vrhovništvu sreću i dobar savjet što će učiniti, pa neka bude korisno. Bog s nama. Datum, u žurbi,²⁴ 3. lipnja [15]85. Franz Horner, zapovjednik Bihaća.

SUMMARY

Pictures from the war in Military Border: attack of commander of Bihać Franz Horner on Ostrožac, 31 May 1585

The autor publishes one report of Franz Horner, the commander of the Habsburg fortress Bihać in Croatia. Horner undertook an attack on the Ottoman fortress of Ostrožac on 31 May 1585, destroyed it and made captive a certain number of its defenders. This successful strike represented only one small episode in the struggle between the Habsburg and Ottoman troops for the control over the fortress of Bihać. Today this report is kept in the Turcica collection of the House, Court and State Archive (Haus-, Hof- und Staatsarchiv) in Vienna.

Keywords: Military Border, Bihać, Ostrožac, Franz Horner

24 Na ovom mjestu gdje se obično navodi ime mjesta gdje je pismo napisano stoji *in Eill* pa mi i prijevod ovog mjesta sa “u žurbi” izgleda prihvatljiv. To se uostalom i potpuno slaže sa sadržajem pisma.